

**РЕЧНИК УКРАЇНСТВА В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СВІТІ
(СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ЛЕОНІДА РУДНИЦЬКОГО)****Наталія Вівчарик**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: vivcharik@ukr.net*

Стаття присвячена вшануванню пам'яті відомого літературознавця Леоніда Рудницького, аналізу його наукових праць, які видані за сприянням Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Основну увагу звернено на формування світогляду та збереження національної ідентичності поза межами України. Виокремлено сферу наукових зацікавлень Леоніда Рудницького, вказано на домінування компаративного методу аналізу художнього матеріалу, що сприяє дослідження української літератури в контексті світової, вмінню комплексно розглядати те чи те мистецьке явище. Окрему увагу звернено на співпрацю Леоніда Рудницького та Григора Лужницького, їхні родинні зв'язки.

Ключові слова: літературознавець, світогляд, компаративний метод, аналіз, українська література, національна ідентичність.

8 вересня 2025 року наукова спільнота мала б урочисто вітати з ювілеєм відомого в Європі та Америці літературознавця професора Леоніда Рудницького, але тепер тільки світлі спогади і вшанування його пам'яті об'єднують усіх нас у цей день. Про авторитетність та різнобічність сфери зацікавлень науковця свідчать його регалії і багаторічна праця в найпрестижніших закладах та організаціях як прояв професіоналізму і високої довіри: директор філії УКУ в Філадельфії (рекомендований Йосипом Сліпим), директор Програми центрально- і східноєвропейських студій в університеті Ля-Саль, голова Міжнародного товариства імені Івана Франка, Президент Світової Ради НТШ, ректор Українського Вільного Університету, голова релігійного товариства «Свята Софія», іноземний член НАН України, Почесний професор Прикарпатського національного університету.

Будучи аспіранткою кафедри української літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, мала честь слухати лекції професора Леоніда Рудницького, коли він відвідував наш університет: «У такий спосіб він творив у нашому вищій атмосфері високої науки з найновішими європейськими підходами в осягненні не лише

фахових філологічних дисциплін, а й сучасної гуманітаристики загалом» [5, с. 7]. Саме тоді завдяки професорові Степану Івановичу Хоробу відбулося наше знайомство з Леонідом Івановичем. Спілкування було дуже цікавим і продуктивним, адже тема моєї дисертації пов'язана із творчістю Григора Лужницького, який був дядьком (рідним маминим братом) Леоніда Рудницького. Коли говорять про тяглість роду і традицій, то саме такою є родина Лужницьких-Рудницьких. Як розповів Леонід Іванович, Григир Лужницький був для нього не тільки близькою людиною, а й науковим авторитетом у часи його власного формування як філолога. Саме Леонід Рудницький запропонував нам звернути увагу на велику прозу Григора Лужницького, яка друкувалася за кордоном і не була доступна українським читачам. Ми отримали від пана Леоніда історичні детективи Григора Лужницького, видані під різними псевдонімами, бо автор зазнавав переслідувань, через що й емігрував.

Така ж доля спіткала і родину Леоніда Рудницького, який підлітком вимушено покинув Україну, адже його батькові Івану Рудницькому, як сотнику УГА, загрожували репресії. Саме національна вкоріненість роду Рудницьких-Лужницьких сприяла збереженню власної ідентичності поза межами Батьківщини задля популяризації української культури в світі. Леонід Рудницький був вдячним Григору Лужницькому за його підтримку і співпрацю. Цей теплий спогад зафіксований у книзі «Світовий код українського письменства», яка вийшла у 2010 році у видавництві ПНУ: «Мій вуйко Григор Лужницький був тим моїм ментором, який не давав мені відійти від світу української культури. Він був, зрештою, той, хто сугестував тему моєї докторської дисертації в УВУ «Франкові переклади з німецької літератури» [1, с. 10].

Франкознавство стало основною сферою наукових зацікавлень Леоніда Рудницького, про що свідчать такі праці, як «Німецька мова і література у творчості І. Франка», «І. Франко і німецькомовний світ: значення середовища для творчості поета», «І. Франко й австрійський культурний простір: вплив середовища на творчість поета», «Іван Франко і Гайнріх фон Кляйст: до початків української кляйстіяни», «Дмитро Чижевський і Томас Манн: до історії однієї незакінченої кореспонденції», «Гете, Франко і Рим». Більшість із них увійшла до книги «Світовий код українського письменства». Охарактеризувавши наукові здобутки Леоніда Рудницького, Степан Хороб зацентрував увагу на компаративістських аспектах, які «постулюють єдиний принцип аналізу та методології – порівняльно-типологічний, історико-контактний, культурно-генетичний» [4, с. 316], адже таким чином розвиток української літератури аналізується в контексті світової, що сприяло розвінчанню міфу про «меншовартісність».

Вступна стаття Леоніда Рудницького «Сторінки мого життя: між літературою і дійсністю (замість передмови)» розкриває особливості фо-

рмування світогляду, наукових інтересів автора. Він зауважив, що всі ті виклики, які підготувало йому життя, зміна місць проживання, іншомовне навчання «дало мені можливість підійти до української літератури ззовні» [1, с. 10], що розширило ракурси наукового аналізу. Підтвердженням цього слугує книга Леоніда Рудницького (за редакцією Степана Хороба) «Трьома мовами для трьох культур», яка видана за сприяння Прикарпатського (Карпатського національного університету імені Василя Стефаника). Замість післямови в цій книзі опубліковано інтерв'ю професорки Людмили Тарнашинської, де Леонід Рудницький вказує, що він «виробив собі концепцію світової літератури, яка не заперечує важливості національних літератур, але рівночасно зводить їх до певного спільного знаменника» [3, с. 422].

Леонід Рудницький вказував, що саме Григій Лужницький навчив його розглядати літературні явища комплексно, а не відособлено, а оскільки дядько був для нього прикладом професійності, то він «запозичив у нього порівняльний підхід до української літератури» [1, с. 11]. Чимало праць Леоніда Рудницького присвячені творчості Григора Лужницького, зокрема його драматургії, загалом «я від нього значно більше досягнув про життя і культуру, ніж від більшості моїх професорів...» [1, с. 10-11]. Спогади Леоніда Рудницького про зацікавлення українською літературою сягають ще дитячих років, читання казок, серед яких найулюбленішою була «Лис Микита» (пізніше Леонід Іванович напише наукову розвідку про цей твір Івана Франка), декламування поеми «Довбуш» Юрія Федьковича, котру бабуся Климентина Лужницька знала напам'ять. З юнацьких років пан Леонід згадував його захоплення творчістю Тараса Шевченка, яке йому передав у неформальній обстановці професор Павло Зайцев: «Закинувши вудку в річку Везеру, професор і я сідали на березі і говорили про Шевченка. Себто він оповідав, а я слухав, час від часу вриваючись у його розповідь своїми фрагментами, що залишилися в пам'яті з дитячих часів, коли бабця декламувала мені Шевченка. Я, так би мовити, ілюстрував міркування професора живими цитатами. Здавалося мені, тоді 14-літньому хлопцеві, що професор вчора ввечері гостював у Шевченка: він так уміло і жваво розповідав про життя поета, що я щиро вірив, ніби він – його молодший сучасник» [1, с. 8].

Леонід Рудницький згадував, що переїзд в США в січні 1952 року став новим викликом у житті, але водночас розширив коло його читацьких зацікавлень: «зачитувався англійською та американською літературою і відкрив для себе жанр наукової фантастики» [1, с. 8]. Навіть відчуваючи матеріальну скруту, Леонід Рудницький вирішив збирати власну бібліотеку, наслідуючи приклад Григора Лужницького.

Навчання в Пенсильванському університеті, а потім і праця в цьому ж закладі стали важливим етапом для розширення наукових горизонтів. Згадуючи цей період, Леонід Рудницький висловлював вдячність

своєму дядькові Григору Лужницькому, «який не давав мені відійти від світу української культури» [1, с. 10]. Результатом плідної наукової співпраці Григора Лужницького і Леоніда Рудницького стало видання «Словника синонімів української мови» Андрій Багмета, який вони редагували і готували до друку. Теплі родинні стосунки, тісна співпраця, настанови Григора Лужницького сприяли збереженню національної ідентичності. Серед авторитетів, які вплинули на його формування і світогляд, Леонід Рудницький з особливою вдячністю згадував імена таких науковців, як Володимир Янів, Олександр Кульчицький, Юрій Бойко, а також Український Вільний Університет, у якому він у 1965 році захистив дисертацію на тему «Франкові переклади з німецької літератури». Це дослідження сприяло формуванню широкого світогляду, компаративній аналітиці, врахуванню міжпредметних взаємозв'язків та взаємовпливів. Леонід Рудницький з позицій наукової об'єктивності осмислював теоретичні та історико-літературні особливості розвитку української літератури в світовому контексті, звертався до релігійно-християнського аспекту художньої творчості, повертав несправедливо забуті імена, намагаючись заповнити білі плями, спричинені ідеологічними заборонами.

Леонід Рудницький різноаспектно й аргументовано доводив правомірність існування української версії «католицької літератури», аналізуючи діяльність її чільного представника Григора Лужницького. В одному з інтерв'ю Леонід Іванович вказував, що «любов до Батьківщини, що так поширена в нашій поетичній традиції, часто має суто релігійне забарвлення. Згадаймо Шевченкову поезію, де Бог і Україна вічно присутні разом, або Симоненкове: «Україно, ти моя молитво». Національне перетворюється через любов у релігійне» [3, с. 423]. Леонід Рудницький аргументовано доводив, що релігійний аспект є важливий для літератури, адже світогляд письменників втілюється у їхніх творах, а якщо «вилучити всі релігійні теми і мотиви з набутків українського письменства всіх часів, а головне – з поезії, то вся літературна структура розвалилася б» [там само].

Цей аспект також висвітлено у розвідках, присвячених творчості Григора Лужницького («Драматургія Григора Лужницького» і «Поезія Григора Меріяма-Лужницького»). Леонід Рудницький також посприяв перевиданню драматичних творів, епістолярної повісті *«Дванадцять листів о. Андрея Шептицького до матері»*, літературознавчих і театрознавчих праць Григора Лужницького. Аналізуючи доробок цього письменника та інших «логосівців», науковець виокремлював національно-історичні, філософсько-релігійні детермінанти, які проявилися у домінуванні категорій історизму, релігійності та патріотизму. Саме ці складники дозволили митцям, які опинялися поза межами Батьківщини, зберігати національну ідентичність та передавати її наступним поколінням.

Леонід Рудницький вважав, що однією із важливих іпостасей його життя – бути не тільки науковцем, а й «учителем, який старається прищепити своїм студентам любов до кращого, вищого світу – світу літератури» [1, с.12]. Він радо допомагав молодим науковцям, які тільки розпочинали свій шлях, свідченням цьому були докладні розлогі відгуки на автореферати дисертацій, за що особисто щиро вдячні, адже це додавало віри і сили, що обрав правильну стратегію і досягнув бажаних результатів. Саме ця любов до літератури, вдячність за популяризацію та збереження української культури поза межами Батьківщини, переконані, надихатиме колег та учнів професора Леоніда Рудницького на утвердження високих мистецьких та ідейно-філософських постулатів заради нашої спільної перемоги.

Література

1. Рудницький Л. Світовий код українського письменства: Вибрані літературознавчі статті й дослідження. *Упорядн. Степан Хороб.* Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2010. 334 с.
2. Рудницький Л. Трьома мовами для трьох культур (Літературознавчі і культурологічні праці) / Упорядкув., автор приміток С. І. Хороб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. 444 с.
3. Тарнашинська Л. Леонід Рудницький: «Література шукатиме свій Modus Vivendi зі свободою. Рудницький Л. Трьома мовами для трьох культур (Літературознавчі і культурологічні праці) / Упорядкув., автор приміток С. І. Хороб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. С. 421-425.
4. Хороб С. Компаративістські виднокола Леоніда Рудницького. *Рудницький Л. Світовий код українського письменства: Вибрані літературознавчі статті й дослідження.* Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2010. С. 316-319.
5. Цепенда І. Кризь призму ювілею. *Рудницький Л. Трьома мовами для трьох культур (Літературознавчі і культурологічні праці) / Упорядкув., автор приміток С. І. Хороб.* Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. С. 7-10.

A VOICE OF UKRAINIAN IDENTITY IN A MULTICULTURAL WORLD (IN BRIGHT MEMORY OF LEONID RUDNYTSKYI)

Nataliia Vivcharyk

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University; 76000,
Ivano-Frankivsk, Shevchenko St., 57; e-mail: vivcharik@ukr.net*

This article is dedicated to honoring the memory of the renowned literary scholar Leonid Rudnytskyi and his academic works, published with the

support of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. The main focus is on the formation of worldview and the preservation of national identity beyond the borders of Ukraine. The article outlines Leonid Rudnytskyi's fields of scholarly interest, highlighting the predominance of the comparative method in analyzing literary material. This approach facilitates the study of Ukrainian literature within a global context and demonstrates the ability to examine artistic phenomena in a comprehensive manner. Special attention is given to the collaboration between Leonid Rudnytskyi and Hryhor Luzhnytskyi, as well as their family ties.

Keywords: *literary scholar, worldview, comparative method, analysis, Ukrainian literature, national identity.*